

פרופ' יונתן גרוסמן

17 תוספת לבונה למנחות הסולת

כפי שראינו בשיעורינו הקודמים, אחד ההבדלים בין מנחת הסולת למנחות המעובדות הוא שחובת תוספת הלבונה נזכרת בפירוש רק במנחת הסולת ולא במנחות האפיות והמטוננות. פער זה מפתיע למדי, שהרי אם – כפי שיש הטוענים – הלבונה בעלת הריח הטוב מייצגת נחת רוח, מתאים היה להוסיף אותה במיוחד למנחות המעובדות, לצד השמן הרב שיש במנחות אלו, והדבר היה מסמל את השותפות שיש למכין המנחה המוכנה במאכל.

גישות מילגרום והרב ברוך קהת

נזכיר תחילה שתי גישות שנאמרו בעניין, ולאחר מכן נציע דרך אחרת.

מילגרום הציע ביאור מורכב: לדעתו, עקרונית ראוי להמעיט בתוספות בקורבן המנחה מפני שהוא קורבנו של עני (כך לדעתו). לפיכך ברור מדוע אין במנחות המעובדות לבונה – דבר שמייקר מאד את המנחה. אולם במנחת סולת יש הכרח להוסיף לבונה כדי ליצור הבחנה בינה לבין מנחת חוטא – שגם היא באה סולת בלבד. בכדי שיהיה ברור שהמביא את מנחת הסולת הנידונה כאן מביא אותה בנדבה, עליו להוסיף לבונה ומעתה יהיה ברור שאין זו מנחת חוטא אלא מנחת נדבה.¹

הסבר זה נשמע טכני ומוזר: אין לתוספת הלבונה משמעות פנימית אלא רק משמעות מסמנת, אך אם כך, ניתן היה לעשות דברים אחרים שיבדילו בין המנחות. ניתן היה להוסיף גם שקדים; ניתן היה לזרוק את מנחת הנדבה למזבח בקשת ואילו את מנחת החוטא לזרוק כלאחר יד, ניתן היה להעמיד את מביאי המנחה בשני צדדים שונים של המזבח, ועוד כהנה וכהנה רעיונות. לא סביר שהלבונה נבחרה 'במקרה' שהרי אנו מוצאים אותה בהקשרים נוספים, ולעתים היא אף מוצגת

בקורבן בפני עצמו, ולפחות כדבר חשוב העולה על המזבח.² כך למשל בהפטרות פרשת ויקרא, מנבואת ישעיה:

”לא הביאת לי שֶׁה עלֹתֶיךָ / וְזָבַחְךָ לא כְּבָדְתָנִי.

לֹא הֶעֱבַדְתֶּיךָ בְּמִנְחָה / וְלֹא הוֹגַעְתֶּיךָ בְּלִבְוֹנָה.

לֹא קָנִיתָ לִי בַכֶּסֶף קָנָה / וְחָלַב זָבַחְךָ לֹא הָרִיתָנִי

אֶךְ הֶעֱבַדְתָּנִי בְּחֹטְאוֹתֶיךָ / הוֹגַעְתָּנִי בְּעוֹנֹתֶיךָ”

(ישעיה מ"ג, כג-כד).³

ובדומה בירמיה:

”לָמָּה זֶה לִי לְבוֹנָה מְשָׁבָא תְבוּא / וְקָנָה הַטּוֹב מֵאֲרָץ מִרְחֶק. עלוֹתֶיכֶם לא לְרִצּוֹן / וְזָבַחְכֶם לא עָרְבוּ לִי”

”וַיָּבֵאוּ מַעֲרִי הַיְהוּדָה וּמִסְבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וּמֵאֲרָץ בְּנֵימִן וּמִן הַשְּׁפֵלָה וּמִן הַהָר וּמִן הַנֶּגֶב מְבֹאִים עוֹלָה וְזָבַח וּמִנְחָה וּלְבוֹנָה וּמְבֹאֵי תוֹדָה בַּיַּת ה'”

(ירמיה י"ז, כו).

”וַיָּבֵאוּ אֲנָשִׁים מִשְׁכֶּם מְשֻׁלוּ וּמִשְׁמֵרוֹן שְׁמָנִים אִישׁ מִגְּלַחֵי זָקֵן וּקְרָעֵי בְּגָדִים וּמִתְגַּדְּדִים וּמִנְחָה וּלְבוֹנָה בְּיָדָם לְהֵבִיא בַּיַּת ה'” (ירמיה מ"א, ה).⁴

היחס אל הלבונה הוא יחס מכבד והיא נתפסת כדבר מה מהותי בעולם הקורבנות ולא רק כמסמן טכני. זאת ועוד: חיסרון השמן במנחת חוטא כבר מבדיל בינה ובין מנחת נדבה, ומדוע יש צורך בסימן נוסף?

הרב ברוך קהת הציע (בשיחה בעל פה) שאין תוספת לבונה במנחות המעובדות כי עיקר החידוש במנחות הללו הוא שהן מובאות מוכנות למאכל: כשם שאוכלים אותן – כך הן מועלות על המזבח. לו אדם היה נוהג לאכול לבונה, ניתן היה להוסיפה למנחות המעובדות, אך הלבונה מופקעת מהשולחן האנושי ולכן גם משולחן גבוה.

החיסרון בביאור זה הוא שאין בו ביאור מדוע בכלל להוסיף לבונה מלכתחילה? הנחת היסוד של הסבר זה היא שראוי להוסיף לבונה אלא שלא ניתן לעשות כך במנחות המעובדות. אך מדוע יש להוסיף לבונה במנחת

1 מילגרום, ויקרא, כרך א, עמ' 183, 199-198.

2 גם לפי חז"ל יכול אדם לנדב למקדש לבונה בפני עצמה ולא רק כנספח למנחה (ספרא, דבורא דנדבה, פ' ח').

3 הפרשנים במקום נחלקים האם הכוונה בפסוק ללבונה של הקטורת (רד"ק), או ללבונה של המנחות (מצודת דוד), אך בין כך ובין כך הלבונה מוצגת בקורבן עצמאי.

4 מאחר שאנשים אלו "מְגַלְחֵי זָקֵן וּקְרָעֵי בְּגָדִים וּמִתְגַּדְּדִים", הרי שהם יודעים על חורבן בית ה', ומדוע הם מביאים מנחה ולבונה לבית ה' החרב? יש שהבינו (כמו רד"ק למשל), שבשעה שהם יצאו מבתיהם הם לא ידעו שהמקדש נחרב, אבל שמעו על כך בדרך וקרעו בגדיהם. אחרים טענו (כמו רש"י למשל) שהם סברו שניתן להקריב קורבנות גם בלי מקדש. למעשה, כך אירע בבית שני: בנו תחילה מזבח ורק אחר כך את הבית עצמו.

המקדשית שהריח הטוב ניצב בבסיס עניינה, היא הלבונה: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נְטֹף וְשַׁחֲלֹת וְחִלְבֵּנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בַד בָּבַד יְהִיָּה" (שמות ל', לד). מעניין במיוחד פירוש רשב"ם שם (ובדומה לכך ראב"ע) לכפל המילה "סמים" בפסוק, שיוצר מסגרת שמותירה את הלבונה מחוצה לה ומבליטה אותה:

"לפי הפשט, בתחלה כלל: 'קח לך סמים', ופירש מה הם סמים – 'נטף ושחלת וחלבנה', הרי אלו 'סמים' שצויתי שתקח לך. ועוד קח 'לבונה זכה'. ולפי הפשט 'לבונה זכה' אינם 'סמים', ו'סמים' אחרון הוא 'סמים' ראשון שבפסוק. וכן דרך מקראות: כולל ומפרש וחוזר ואומר: הרי לך כלל שאמרתי לך" (רשב"ם שמות ל', לד).

כלומר, לדבריו ללבונה יש מעמד מיוחד בתוך הקטורת: לצד רשימת ה'סמים' (נטף ושחלת וחלבנה) ניצבת הלבונה בפני עצמה וגם אותה יש לצרף לקטורת. שמא צודק קאסוטו שהביטוי "בַד בָּבַד יְהִיָּה" רומז שיש צורך בכמות לבונה זהה לכמות כל שאר הסמים גם יחד;⁸ בכך הופכת הלבונה לבושם המרכזי בקטורת המקדשית.

סביר אם כן שתוספת הלבונה נועדה להוסיף ריח טוב לקורבנות שאליהם היא מצטרפת. יתרון נוסף לכיוון מחשבה זה הוא המרכזיות של הריח הטוב בעולם הקורבנות. דבר זה ניכר כבר בעולות שהקריב נח לאחר המבול: "וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחָח" (בראשית ח', כא). הפיוס בין ה' לאדם מתבטא בפסוקים אלו דרך ריח הקורבנות דווקא,⁹ ובלשונו של ר' צדוק הכהן מלובלין בחתימת ספרו צדקת הצדיק: "וסוד כל הקרבנות בכלל אינו אלא הריח" (תורה רסד). גם בקללות, המבע הלשוני להפסקת הקורבנות הוא הפסקת 'ריחם': "וַיִּנְתְּתִי אֶת עֲרִיכְם חֲרָבָה וְהִשְׁמוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם" (ויקרא כ"ו, לא); "שִׁנְאַתִּי מֵאֲסִתִּי חֲגִיכֶם / וְלֹא אֲרִיחַ בְּעֲצֻרְתֵיכֶם" (עמוס ה', כא), ועוד.

הצירוף "ריח ניחוח" נעשה ביטוי שגור בחטיבת הקורבנות שלפנינו, עד שנראה הדבר שזוהי תכלית הקרבת הקורבנות – הפקת ריח ניחוח. אולם המונח

סולת? הרי בעולה ובזבח שלמים לא מוסיפים דבר כזה כלל.

הלבונה כמוסיפה ריח טוב

אני מבקש לפתוח את האפשרות החלופית בהערה שבה נחתמה האפשרות הקודמת: מדוע באמת יש להוסיף לבונה לקורבן מנחה? למה משמשת הלבונה במקרא באופן כללי?

בין החוקרים המודרניים היו שטענו שתוספת הלבונה מקדשת את המנחה. כשם שבזבח מן החי סומך הבעלים את ידיו על ראש הבהמה ומסמיך אותה להיות קורבנו, כך במנחה מוסיף הבעלים לבונה.⁵ לטעמי קשה לקבל עמדה זו. מדוע נבחרה דווקא לבונה? ומדוע שתוספת לבונה תקדש את הקורבן? הרי אין בדבר זה אקט סמלי שקושר את הבעלים אל הקורבן (כמו שיש בסמיכת ידיים). אחרים הציעו שתפקיד הלבונה הוא להרבות בעשן משום כבוד המזבח.⁶ יש בהצעה זו כדי לבאר מדוע יש להוסיף לבונה דווקא בקורבן המנחה הקטן ולא בקורבנות החי שמעלים עשן רב בשריפתם, אולם קשה להבין מדוע נבחרה דווקא הלבונה בכדי להגביר את כמות העשן. יש צמחים שידועים בריבוי העשן שהם יוצרים עם שריפתם (לפי מסורת חז"ל לקטורת הוסיפו צמח שכל עניינו היה ריבוי העשן – 'Leptadenia - pyrotechnica',⁷ והלבונה אינה נמנית עמהם. קשה להניח שמגמת תוספת הלבונה היא ריבוי העשן, ולשם כך נבחר צמח שאין זו אחת מתכונותיו המרכזיות. ביאור זה גם אינו מבהיר מדוע במנחות המעובדות אין צורך בתוספת לבונה.

סביר להניח שתוספת הלבונה קשור עם הריח הטוב שהיא מביאה בכנפיה. אין ספק שבתנ"ך הלבונה נקשרת בראש ובראשונה עם הריח הטוב. בשיר השירים מתוארת הרעיה עם הריחות הטובים שעליה: "מִקְטֹרֶת מִזֶּה וְלִבְנָה" (שיר השירים ג', ו), וכן נאמר שם: "נִגְדָה וְכִרְכַּם קִנְיָה וְקִנְמוֹן עִם כָּל עֲצֵי לְבוֹנָה" (ד', ד). למעשה, לא צריך לנדוד עד שיר השירים שהרי אחד הרכיבים בקטורת

הוא מתואר בסיפורי המזרח הקדום, ניכר הפער בין יחס ה' לקורבנות ובין יחס האלים לקורבנות שהקריב גיבור המבול שם. בסיפורים מסופוטמיים אלו מוצגים האלים כרעבים למזון, שהרי לכל אורך תקופת המבול לא היה מי שיקריב להם קורבנות, ועל כן מיד עם הריחם את ריח הקורבנות הם נקהלו מסביב "כמו זבובים" (עלילות גלגמש, לוח 11, שורות 159-161, ובדומה גם באתרחסיס, לוח שלישי, שורות 253-254). גם הנסך שנזכר בסיפור המבול הבבלי (אתרחסיס שם, שורה 250) אינו מופיע בבראשית, ומכך הסיק נחום סרנה שהתורה הקפידה שלא יטעה הקורא לחשוב שה' זקוק היה לקורבנות נח כסעודה.

5 P. J. Budd, *Leviticus*, NCBC, Grand Rapids 1996, p. 58

6 C. Eberhart, "A Neglected Feature of Sacrifice in the Hebrew Bible: Remarks on the Burning Rite on the Altar", *HTR* 97 (2004), p. 490

7 חז"ל ראו חשיבות יתירה בתוספת צמח זה ובריבוי עשן הקטורת, והדבר אף היווה יסוד לכמה מחלוקות בין הצדוקים לפרושים. ראו: ב"צ לוריא, "מעלה עשן" בעבודת יום הכיפורים, *בית מקרא* כא (תשל"ו), עמ' 193-198.

8 מ"ד קאסוטו, *פירוש על ספר שמות*, ירושלים תשי"ב, עמ' 280.

9 לעתים מובאים פסוקים אלו כדוגמה לקצה הגבול המקראי בהאנשת ה' המריח את ריח הקורבן ועקב כך מתפייס עם האנושות. אבל צודקים אלו שהעירו כי מקריאת סיפור המבול על רקע האופן שבו

מטרתן של מנחות אלו להפיק 'ריח ניחוח', אלא לכפר או לברר האם האישה זינתה. גם במקרה של חטאת העשיר (ה', ו) והבינוני (ה', ז-י) שבאות מן החי, לא מוזכר המונח 'ריח ניחוח' מפני שלא זו תכלית הקורבן. לכן גם באופציית חטאת העני אין צורך בתוספת הלבונה, אשר מטרתה היא יצירת ריח ניחוח.

בין ריח מנחת הסולת לריח המנחות המעובדות

היתרון בביאור זה הוא גם בהבחנה בין שני סוגי המנחות. דווקא למנחת סולת – שאין בתהליך הקרבתה ריח מיוחד – יש להוסיף לבונה, אך למנחות המעובדות אין צורך להוסיף ריח נלווה מפני שבתהליך הכנתן והקרבתן יש ריח ניחוח. למאכל האפוי והמטוגן יש בהחלט ריח שמרחיב את הלב.¹² בניסוח שאמר לי פעם הרב איתמר אלדר: להוסיף לבונה למנחות המעובדות זה כמו לשים מבשר אוויר במסדרונות מאפיית אנג'ל...¹³

כל האמור עד כאן לא רק לשם עצמו הוא בא אלא גם כסמל לרעיון המהותי שמבחין בין סוגי המנחות: המנחה המעובדת מפיקה ריח מעצמה שהרי היא מזון מוכן לאכילה, והריח הטוב נוטל תפקיד של ממש במעשה האכילה האנושי. מנחת הסולת שבאה אל המקדש כחומר גלם בלבד, אין בה ריח טוב בפני עצמה; היא זקוקה ללבונה שתשלים חסרון זה.

עולה – מנחה – זבח שלמים

ניתוח קורבן המנחה על שני המודלים שבו מזמין עיון מחודש בסידור קורבנות הנדבה בפרשת ויקרא. כפי שכבר הזכרתי לאורך הדיונים, מקובל להניח שהעולה וזבח השלמים מייצגים שתי חוויות שונות בעמידת האדם מול קונו. קורבן העולה קשור בטבורו בתודעת הקרבה, בתודעה של התבטלות של המאמין מול א-לוהיו וברצונו לעמוד מולו גם אם חש שאינו ראוי לכך או שזמן רב היה מנותק מן הקודש. לעומת זאת, בזבח השלמים – כפי שנראה להלן – האדם שותף באכילת הקורבן מתוך חגיגות ומתוך שמחה. רוממות הנפש

'ריח ניחוח' נזכר בקורבנות הפרטיים, דווקא באלו הבאים נדבה, והוא אינו נזכר בקורבנות שבאים על חטא (מלבד חריגה אחת בחטאת שעירת יחיד [ד', לא], שנדון בה במקומה). מסתבר שהאוירה שמלווה מונח זה היא אווירה של פיוס וקרבה, המתאימה דווקא לקורבנות נדבה (ולקורבנות ציבור שאינם באים על חטא, כמו עולת התמיד, מוספי החגים וימי המילואים).¹⁰

מכאן ניתן לעבור לשלב הבא: כיצד מופק 'ריח ניחוח' בעולת נדבה ובזבח שלמים? בדרך כלל מבינים צירוף זה כמעין מטפורה שאינה אלא סמל או דימוי. כך למשל מתרגם אונקלוס את הצירוף "רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ": "קורבן דמתקבל ברעוא קדם ה'", וכך כתב גם רש"י ברצונו להרחיק את ממד ההגשמה שביטוי זה עלול לצפון בתוכו: "ריח ניחח – נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" (רש"י לבמדבר כ"ח, ח).¹¹ אולם גם אם מדובר בדימוי לשוני, סביר שיש לדבר איזו אחיזה במציאות. לא רחוק מן הדעת לומר שהריח הטוב של קורבנות החי מושג בהקטרת הבשר באש המזבח. זהו ריח בולט המרחיב את הנפש (ואת בלוטות הטעם), וכל מי שמתהלך ליד פארקים ציבוריים ביום העצמאות מכיר אותו היטב. כאמור, עצם הקרבת בעלי חיים לעולות על ידי נח הפיק "ריח ניחוח".

אבל אם הריח הטוב מושג בזכות הקטרת הבשר, הרי שיש ריח ניחוח בעולה ובזבח שלמים, אבל כיצד קורבן המנחה – שגם הוא קורבן נדבה – יפיק את ריח הניחוח הנדרש? שריפת קמח עם שמן אינה מדיפה ריח מיוחד שיהיה סמל לריח הניחוח שקורבנות הנדבה מבקשים להנכיח. מסתבר שזה תפקיד הלבונה במנחות אלו: היא מעניקה לקורבן את ריח הניחוח הנדרש. דבר זה מבהיר מדוע הלבונה מצטרפת דווקא במנחות ואין צורך להוסיפה בקורבנות החי, שהרי שם יש ריח ניחוח בעצם הקרבתם באש המזבח.

דבר זה מבהיר גם מדוע במנחת נסכים שבאה עם קורבן מן החי אין צורך להוסיף לבונה. ריח הניחוח מושג במקרה זה על ידי קורבן הבשר שמנחת הנסכים רק נספחת אליו. לאור כך גם ברור מדוע בחטאת עני שבאה סולת אין להוסיף לבונה, כמו גם במנחת סוטה. אין

10 D. J. Marwil, "A Soothing Savor", *JBQ* 42 (2014), pp. 169-172

12 בכמה ממאמריו טען משה ויינפלד שעיקר ריח הניחוח מושג בקורבנות בזכות מנחת הנסכים שמתלווה כל קורבן. לענ"ד טענה זו איננה נכונה. אדרבה, למנחת הסולת (שמנחת הנסכים באה בדמותה) יש להוסיף לבונה בכדי להשיג ריח ניחוח.

13 אמנם אסור להקריב את המנחה חמץ, וכך נפגע במשהו הריח הטוב של הלחם התופח, אך מבחינה סמלית די בריח הנלווה לטיגון ולאפייה בכדי לממש את הצורך בריח הטוב של הקורבן.

10 השוו לשאלת אברבנאל על ויקרא ו': "השאלה הט' באמרו 'הקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה לה', שהנה מצאנו בענין 'אשה ריח ניחח' ארבעה חלקי הסותר (= שינויים): כי פעם יאמר שניהם 'אשה ריח ניחוח' כמו שהוא בעולות ובמנחות ובשלמי הבקר בסדר ויקרא. ופעם לא יאמר שום אחד מהם, כמו שמצאנו בחטאת הנשיא ובקרבן עולה ויורד, ופעם יאמר 'לה' לבד כמו שאמר במנחת הביכורים, ופעם יאמר 'ריח ניחח' לבד כמו שנאמר בחטאת יחיד".

11 הרגישות של הפרשנים לחשש ההגשמה שביטוי זה נושא בחובו באה לידי ביטוי גם אצל רס"ג ורמב"ם. ראו על כך במאמרו של דוד מרוויל:

• .....
• כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן
• עורך: בנימין פרנקל, תשע"ח
• .....
• בית המדרש הוירטואלי
• מיסודו של
• The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
• האתר בעברית: <http://vbm.etzion.org.il>
• האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
•
• משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
• דוא"ל: office@etzion.org.il

שמלווה את זבח השלמים אינה מתועדת בקורבן העולה, שבו האדם מבקש 'כפרה'.

בין שני קורבנות אלו מצוי קורבן המנחה; כלומר, בין פרק א לפרק ג 'תחוב' פרק ב. מאחר שהוא בא מסולת חיטה הוא נראה מנותק מרצף הקורבנות, אך מסתבר שהוא מצוי בדיוק במקום המתאים לו בפרספקטיבה הפסיכולוגית-התיאולוגית של המקריב.

ראינו שיש בקורבן המנחה שני סוגים: תחילה מתארת התורה את מנחת הסולת הדומה במהותה לקורבן העולה. כמו העולה, גם המנחה עוברת כולה לרשות המזבח, גם אם המזבח מעביר חלק לכוהנים. האדם שמביא את מזונו למזבח מביאו כפוף קומה, בחוויה הדומה לחוויית העולה, והוא מגיש הכול לא-לוהיו, שהוא בעל הבית האחראי על פרנסתו ועל מזונו. אולם, מכאן עוברת התורה ומתארת את המנחות המעובדות. אכן, גם אלו מנחה ייקראו, ולא ניתן להפקיע מהן את התודעה היסודית שמלווה כל מנחה, אולם במנחות אלו פורץ הגוף השני שמייצג את השותפות החריגה שהאדם נוטל: טעמו האישי מכריע כיצד גם המזבח יאכל את המנחה. האדם הוא שיאפה או יטגן את מנחתו ויגיש לא-לוהיו אוכל מוכן לאכילה. לא רק חומר גלם שנמסר לכוהנים והם שיגישו אותו לה', אלא הוא עצמו מכין את המאכל שהמזבח יקלוט. מבחינה זו, המנחות המעובדות הן מצע לזבח השלמים שיבוא בעקבותיהן.

אבל קורבן המנחה אינו רק גשר טכני כדי לעבור מתודעת העולה אל תודעת זבח השלמים. בזהירות אני מבקש לתהות האם נכון יהיה לומר שהמעבר לשיח הנוגע בצרכי חייו של אדם, במזונו וברכושו (ולא בחייו עצמם), הוא המאפשר לאזן בין שתי התודעות הדתיות המתנגשות. היציאה של האדם מעצם קיומו אל המציאות שסביבו ואל צרכי חייו, היא המאפשרת לראות בתוך הפער האין סופי שבין האדם לא-לוהיו גם מחוות של ידידות ושל קרבה. ניתן לנסח זאת גם אחרת: כשהאדם בוחן את מזונו ואת פרנסתו הוא אינו יכול להיות בתודעה טוטלית של מרחק, שהרי פרנסתו ניתנה לו מאת ה'. ה' חפץ בקיומו.

מסתבר אפוא שיש שני קורבנות מן החי שמייצגים את חווית הריחוק ואת חווית הידידות, ובמקביל להם יש גם שני מודלים בתוך קורבן המנחה, שני מודלים של קורבן מן הצומח, שקשורים באופי השונה של שני קורבנות החי.